

فرایند تدوین ایده سیاست‌های کلی توسعه دریامحور

کمیسیون مشترک

مقدمه

عنوان «توسعه دریامحور» یکی از عناوین اولویت‌دار برای تدوین سیاست‌های کلی در دوره هشتم مجمع تشخیص مصلحت نظام بوده است. کمیسیون زیربنایی و تولیدی به عنوان کمیسیون اصلی و مسئول تهیه پیش‌نویس سیاست‌های کلی توسعه دریامحور، در فرایند تدوین سیاست‌های کلی، پیشنهاد «ایده اولیه توسعه دریامحور» را تدوین و ارائه کرده است.

شایان ذکر است برای هر عنوان سیاست کلی، پس از تعیین اولویت آن، نگارش ایده حاکم بر آن سیاست و یا به عبارتی رویکرد انتخابی از میان رویکردهای مختلف در دستور کار قرار می‌گیرد و در گام بعد باید براساس ایده و رویکرد انتخاب‌شده، متن پیش‌نویس سیاست کلی نگاشته و پیشنهاد شود.

در این راستا ایده‌های مختلفی که متون آن در پی خواهد آمد، دریافت شد و در چندین جلسه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و در نهایت در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۱۴ ایده نهایی سیاست‌های کلی توسعه دریامحور مشخص شد. در ادامه، متن ایده‌های مختلف آمده است.

ایده پیشنهادی دبیرخانه مجمع (ویرایش اول ۱۳۹۶/۰۷/۱۹)

روند پیشرفت جوامع بشری در شرایط کنونی جهان با تغییرات و دگرگونی‌های متعدد و غیرقابل پیش‌بینی مواجه شده است. تجارب حاصل از سیر تحول در جهان امروز، نشان‌دهنده آن است که منابع و ذخایر دریا و آب‌های آزاد سهم بالایی در رفع کمیابی منابع موردنیاز پیشرفت جوامع داشته است.

همچنین بررسی چگونگی شکل‌گیری جمعیت و کلان‌شهرهای جهان حاکی از آن است که قریب به ۷۰٪ شهرهای بزرگ و متراکم جهان در سواحل دریاها و اقیانوس‌ها قرار دارند؛ اما روند تاریخی استقرار جمعیت و فعالیت در کشور ما به دلایل داخلی و خارجی، دوری از دریا و مناطق ساحلی آب‌های سرزمینی بوده است؛ به‌نحوی که هم‌اکنون کمترین تراکم جمعیت و فعالیت در سواحل، جزایر و بنادر جنوبی کشور وجود دارد.

به‌منظور تحقق اهداف و منافع ملی، کشور نیازمند برخورداری از ابتکار راهبردی «تغییر جغرافیای توسعه از مناطق مرکزی کشور به محور چابهار- خرمشهر در جنوب و تمرکز بر سواحل مکران» هست تا در پرتو آن تنگناهای رشد سریع اقتصادی رفع شود، اشتغال پایدار فراهم شود، هم‌گرایی مناطق پیرامونی کشور با هویت اسلامی- ایرانی تقویت شود، دستیابی به تعادل منطقه‌ای در کشور محقق شود، جمعیت رو به رشد آینده کشور در بندرشهرهای متوسط و بزرگ استقرار یابد، زنجیره‌های به‌هم‌پیوسته جمعیت و فعالیت ایجاد شود، اقتدار ملی در دریا افزایش و جایگاه کشور در منطقه و جهان ارتقا یابد.

ایده پیشنهادی سیاست‌های توسعه دریامحور عبارت است از: «بازآفرینی تمدن پیشرفته دریایی مبتنی بر هویت اسلامی- ایرانی دانش‌بنیان در جنوب و شمال کشور» که چهارچوب، اصول و انتظارات زیر، ابعاد آن را شکل می‌دهند:

- ۱- احیای تاریخ و تمدن مدیریت منابع و بهره‌وری از دریا
- ۲- ارتقای توان بازدارندگی و ضریب پایداری ملی و دستیابی به قدرت اقتصادی، علمی، فنی و اقتدار دریایی ایران در سطح منطقه

- ۳- بهره‌گیری از ظرفیت‌های ژئوپلیتیک کشور و آب‌های سرزمینی و آزاد با رویکرد پیوستگی و تفکیک‌ناپذیری توسعه و امنیت
- ۴- یکپارچگی و هم‌افزایی فعالیت‌های اقتصادی، دفاعی، امنیتی، فرهنگی، اجتماعی و استقرار جمعیت به‌عنوان فرایندی فرهنگی- اجتماعی همراه با تقویت هویت ایرانی- اسلامی
- ۵- هم‌افزایی بین فعالیت‌های اقتصادی و خدماتی مرتبط و پیوستگی زنجیره‌های یکپارچه و ارزش‌آفرین دانش‌بنیان در محور چابهار تا خرمشهر با حضور گسترده مردم و اشتغال‌زایی جوانان کشور
- ۶- حفاظت و بهره‌برداری صحیح از دریا به‌عنوان یک ثروت ملی عظیم با رعایت ارزش‌های اسلامی و معیارهای زیست‌محیطی
- ۷- طراحی الگویی از استقرار جمعیت و فعالیت (زیست انسانی و فعالیت اقتصادی) به‌عنوان شبکه‌ای از اجتماعات انسانی در پس کرانه‌ها و فعالیت‌ها در کرانه‌ها با توجه به مکان‌یابی بندرشهرها در مناطق مستعد ساحلی با افزایش ضریب تراکم جمعیتی در منطقه
- ۸- شکوفایی اقتصادی، رشد جهشی، توانمندسازی شهرها و مناطق ساحلی با رویکرد اقتصاد مقاومتی و پیوستگی و هم‌گرایی هویتی اسلامی- ایرانی در این مناطق
- ۹- تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی و تقسیم‌کار بین سواحل و جزایر با نقش و کارکرد ملی و بین‌المللی با فراهم‌آوردن زیرساخت‌ها و زیربنای فیزیکی لازم برای افزایش مهاجرپذیری جمعیت کشور در این نواحی
- ۱۰- جلب و جذب منابع انسانی و مالی داخلی و سرمایه، فناوری و دانش خارجی برای ارتقای توانمندی شرکت‌های داخلی و رقابت‌پذیری آن‌ها در بازارهای جهانی
- ۱۱- توسعه جوامع دانشی و اقتصاد دانشی با ساماندهی نهادهای آموزشی، پژوهشی و تحقیقاتی پیشرفته، متناسب با نیازها و برنامه‌های پیشرفت مناطق

ایده پیشنهادی دبیرخانه مجمع (ویرایش دوم)

دریاها و خصوصاً دریا‌های آزاد و اقیانوس‌ها، از مواهب الهی و ذخایر و منابع سرشار برای زمینه‌سازی رشد علم و فناوری، افزایش کار و ثروت، تولید اقتدار و تامین نیازهای حیاتی و افق بلندی برای تمدن‌سازی هستند. ایران با موقعیت ممتاز جغرافیایی و قراردادش بین دو دریا و برخورداری از هزاران کیلومتر سواحل و نیز جزایر و ظرفیت‌های فراوان، لازم است با حضور موثر امنیت‌آفرین در فراساحل و اقیانوس، برای احراز جایگاه شایسته جهانی و رتبه اول در منطقه و کسب اقتدار و سیادت دریایی، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور را براساس اصول ذیل تهیه و اجرا کند:

۱- توجه همگانی به نقش اقتصادی - امنیتی - تمدن دریا در پیشرفت کشور و اولویت‌دادن به توسعه و آمایش سواحل، بنادر و جزایر محور چابهار- خرمشهر با تاکید بر هویت ایرانی- اسلامی.

۲- ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی، اقتصادی، امنیتی و زیربنایی لازم برای سرمایه‌گذاری، همسو با اقتصاد مقاومتی و آمایش صنایع، تولید و جمعیت با استفاده حداکثری از توان داخلی و فراهم‌کردن زیست‌بوم دانش‌بنیان.

۳- تامین سرمایه انسانی کارآمد و پشتوانه علمی و پژوهشی لازم در جهت توسعه دریامحور، با ایجاد تحول لازم در نظام آموزشی و پژوهشی.

۴- بهره‌برداری صحیح از دریا به‌عنوان سرمایه بشری با رعایت موازین اسلامی و به‌روزرسانی و ارتقای ساختارها و قوانین حوزه بنادر و دریانوردی.

۵- جهت‌دهی اقتصاد ملی به سمت دریا و تامین دسترسی‌ها برای فعالیت‌های بندری، تجاری، ترانزیتی، صنایع دریایی و دریانوردی با احداث و تکمیل شبکه‌های وسیع ارتباطی.

۶- توجه به توسعه اقتصاد دریا و تامین دسترسی‌ها برای فعالیت‌های بندری، تجاری، ترانزیتی، صنایع دریایی و دریانوردی با احداث و تکمیل شبکه‌های وسیع ارتباطی.

چالش‌های ایده توسعه دریامحور

- ۱- غفلت تاریخی و عدم توجه به توسعه دریامحور
- ۲- فقدان زیرساخت ارتباطی
- ۳- فقدان نگاه راهبردی
- ۴- نبود زمینه‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری
- ۵- استفاده اندک از مزیت طبیعی سواحل و جزایر و فقدان یک راهبرد مشخص در این حوزه
- ۶- به خطر افتادن زیست‌بوم‌های جمعیتی در برخی سواحل و جزایر و خالی از سکنه شدن آن‌ها
- ۷- علی‌رغم فراهم بودن فرصت رشد و شکوفایی اقتصادی دانش‌بنیان در چرخه ارزش‌افزای صنایع دریاپایه برنامه و راهبرد مشخصی وجود ندارد.
- ۸- نیازمندی کشور به توسعه صنایع دریاپایه و وابستگی به دیگران
- ۹- کاهش تدریجی اهمیت راهبردی سواحل و جزایر یا عدم سرمایه‌گذاری ما و هم‌زمان رشد سرمایه‌گذاری در سواحل سایر کشورهای هم‌جوار
- ۱۰- ضرورت تثبیت مالکیت ملی بر سواحل و جزایر
- ۱۱- ظرفیت عظیم اشتغال‌آفرینی و عدم استفاده مناسب از ظرفیت‌ها
- ۱۲- سهم اندک اقتصاد دریاپایه در کل «تولید ناخالص داخلی»
- ۱۳- حضور سایر کشورها و استفاده آن‌ها از مواهب طبیعی دریا در برابر حضور کم‌رنگ یا حتی عدم حضور ما

در جمع‌بندی ایده‌های متفاوت از جمله دو ایده سابق که متن آن در صفحات قبل آمده است، نشست‌های تخصصی و جلسات مختلفی در دبیرخانه برگزار شد و پس از بحث و بررسی فراوان، در پایان ایده ذیل مورد وفاق واقع شده است:

ایده نهایی سیاست‌های کلی توسعه دریامحور (۱۳۹۸/۰۵/۱۴)

دریاها و خصوصاً دریاهای آزاد و اقیانوس‌ها، از مواهب الهی و ذخایر و منابع سرشاری برای زمینه‌سازی رشد علم و فناوری، افزایش کار و ثروت، تولید اقتدار و تامین نیازهای حیاتی و افق بلندی برای تمدن‌سازی هستند. ایران با موقعیت ممتاز جغرافیایی و قرار داشتن بین دو دریا و برخورداری از هزاران کیلومتر سواحل و نیز جزایر و ظرفیت‌های فراوان، لازم است با حضور موثر و امنیت‌آفرین در ساحل، فراساحل و اقیانوس، برای احراز جایگاه شایسته جهانی و رتبه اول در منطقه و کسب اقتدار و سیادت دریایی، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور را براساس اصول ذیل تهیه و اجرا کند:

- ۱- توجه همگانی به نقش حیاتی و همه‌جانبه دریا (اقتصادی، امنیتی، تمدنی و...) در پیشرفت کشور و اولویت‌دادن به توسعه و آمایش سواحل، بنادر و جزایر محور چابهار- خرمشهر با تاکید بر هویت ایرانی- اسلامی.
- ۲- ایجاد زیرساخت‌های لازم (زیربنایی، حقوقی، اقتصادی، امنیتی و...) برای سرمایه‌گذاری با توجه به اقتصاد مقاومتی و استقرار مناسب صنایع، فعالیت‌ها و جمعیت با استفاده حداکثری از توان داخلی و فراهم کردن زیست‌بوم دانش‌بنیان.
- ۳- تامین سرمایه انسانی و مدیریتی متعهد و کارآمد و پشتوانه علمی و پژوهشی لازم در جهت توسعه دریامحور.
- ۴- به‌روزرسانی و ارتقای ساختارها و قوانین حوزه بنادر و دریانوردی و فناوری و اقتصاد دریامحور به‌منظور بهره‌برداری صحیح و حداکثری از دریا و منابع و ذخایر آن به‌عنوان سرمایه ملی و بشری با رعایت موازین اسلامی.
- ۵- اولویت‌دهی به توسعه اقتصاد دریا و تامین دسترسی‌ها به فعالیت‌های بندری و تجاری و ترانزیتی و صنایع دریایی و دریانوردی با احداث و تکمیل شبکه‌های وسیع ارتباطی.